



Dass

NOT

+

5451  
AD  
VIROS CLARISSIMOS  
HENR. ERNEST. FRICCIUM  
HOLS.  
CHRIST. TIMOTH. NIEMANN  
BRVNOV.  
CAROLVM SOELLIG  
BLANCOBVRG.  
IOHAN. GVILL. ROSE  
ONOLDINVM  
EX ACADEMIA IVLIA CAROLINA  
DISCEDENTES  
GRATVLATIO SOCIORVM  
QVI SCRIBENDO ET DISPV'TANDO  
SVB PRAESIDIO  
VIRI SVMME REVERENDI  
GVILL. ABRAHAMI TELLERI  
S. TH. D. ET P. P. O. DIOECESEOS HELMSTADIENSIS  
INSPECTORIS GENERALIS  
SE EXERCENT

INTERPRETE  
CAROLO CHRISTIANO GVILIELMO BVNSEN  
AROLSENA - WALDECCO.

---

*Obiter de moderandis disputationibus exercitii causa institutis  
pauca ad 2 Tim. 11, 23. differuntur.*

---

HELMSTADII  
EX OFFICINA LEVCKARTIA.

AD VIROS CLARISSIMOS  
HENR. ERNEST. FRISCIUM

CHRIST. TIMOTH. NIEMANN

CAROLVM SOELLIG

IOHAN. GVLII ROSE

EX ACADEMIA IVLIA CAROLINA

GRATVLTATIO SOCIORVM  
CVM SCRIBENDO ET DISCVTANDO

VIRI SVMMI REVERENDI  
GVLII ABRAHAM TELLERI

ET THEOPH. P. O. HIEROSOLYM. HELMSTADTENSIS  
INSPECTORIS GENERALIS

CAROLO CHRISTIANO GVLIELMO BANSSEN

Opera de medicinae dissertationibus ex hinc usque  
anno 1712 et 1713.

HELMSTADII  
EX OFFICINA PSECVTIA



**N**on sine magno incunditatis sensu mihi id officii datum esse video, vt Vobis, Viri Clarissimi, discessum ex Academia faustum atque felicem eorum nomine adprecer, qui hactenus, vt in omni studiorum ratione, ita imprimis in sacris quaestionibus scribendo et disputando ex instituto Veu. PRAESIDIS tractandis, arctiori societate Vobiscum coniuncti fuerunt. Nam vt non dicam, me ita Vobis traditurum esse pignus certissimum mei in Vos studii, quod semper gratam mei memoriam apud Vos conseruet, quod etiam vere dicere non possem, cum hic fructus ad totam nostram societatem pertineat, tamquam gratulationis ab omnibus aequae profectae: vt itaque hoc non dicam, tamen, cum non solum communis laetitiae nostrae professio ad me delata, verum etiam eius quasi moderatio mihi relicta sit, quam non vehementer laetarer, occasionem mihi adeo honorificam suppeditari, amplius quaedam ad Vos disputandi ex iis rebus, quae toties fere mecum commentatus sum, quoties in nostra societate Vos exercitationem scriptam aut defendentes aut oppugnantes audiui! Cum enim semper ita ageretur, vt non solum in conscribendis Vestris exercitationibus legem a PRAESIDE positam constanter seruaretis, nihil afferendo, quod non aliamquam cum Theologia coniunctionem haberet: verum etiam in contradicendo vnice in iis subsisteretis, quae sua vtilitate se commendarent; saepius ea cogitatio animum subiit, an non in omnibus huiusmodi exercitationibus, si vel vnice ingenii acuendi causa instituantur, hic modus tenendus sit, vt nihil quaeratur, quam quod aut plane verum, aut vero simillimum, aut denique ambiguum esse possit. Accedebat ad hanc cogitationem recordatio exhortationis Paulinae ad Timotheum posterioris Epistolae cap. 2. con. 23. eaque ita animum confirmabat, vt plane, rem quaesitam affirmandam esse, putarem. Dabitur itaque mihi hanc veniam, vt persuasionem per Vestram doctrinam mihi natam hoc imprimis tempore Vobis vberius explicem, quo nomine societatis, quae a disputationibus exercitii causa instituta adpellatur, ad Vos quaedam scribenda sunt. Equidem facile feram, si doctrinam atque ingenium in me desideratis, hoc vnicum quaerens, vt studium atque consilium Vobis probem. Et quam hoc non facile sit amicis adeo beneuolis probare!

Sed quoniam omnis haec de moderandis disputationibus exercitii causa instituta disputatio orationi Paulinae superstrueta erit, non displicebit fortassis Viri Clarissimi! si ea Vobis in memoriam reuocem, quae interpretes in primis clari, et vel duo primarii R. Mosheimius et S. V. Heumannus eius explicandae causa copiosius enarrarunt. Est itaque Paulo propositum, quemadmodum in tota Epistola, ita in hac eius particula

tricula singulari, praecepto quodam eoque saluberrimo Timotheum muni-  
 re et vitium Doctoris Theologiae valde periculosum ipsi cauere. Cer-  
 nitur id in infano studio, quo quis ad ea in religione tractanda abripitur,  
 quae non solum sine magno detrimento ignorari possunt, sed omnino  
 etiam silentio tegenda sunt, cum et nullum usum adferant et ad pertur-  
 bationes inhonestas alterum seducant. Atque inde iam satis intelli-  
 gitur, quasnam *Συζησεις* Apostolus *μαρτύριον καὶ ἀπαμείβετον* adpellauerit.  
 Nostis nimirum, Viri doctissimi, stulta ea omnia haberi in sermonibus,  
 in quibus intelligendi iudicandique vim nullam produnt, et quae is non facile  
 adferat, qui rerum communium non plane ignarus sit. Atque iidem  
 non minus edocti estis, omnes sermones Doctoris ecclesiae ita ordina-  
 tos esse debere, vt ad *παιδείαν* aliorum faciant, animumque vel rerum  
 coelestium cogitatione seria imbuant, vel ad studium virtutis grauit-  
 er excitent. Erit itaque quaestio *μαρτ* super iis rebus instituta disputatio,  
 in quibus intellectus hominis bene cultus plane non haeret, eademque  
 dicitur *ἀπαμείβετον*, quoniam, vt *Πρίκων* verbis vtat per *Moshemii* facun-  
 diam copiosiore narratione expolitis, *nihil confert ad παιδείαν*, vt adeo  
*Lutheri* verbum vnū totum satis exhauriat, nisi quis amplius adhuc  
 unfruchtbar praeferre velit. Optimum sane verbum in tali contextu,  
 quemadmodum Latinorum *sterilis*, vnicum. Caeterum non dubito,  
 quin Vestra doctrina, Viri Clarissimi! me monitore non adeo egeat ad  
 intelligendum, non esse inter haec duo verba nimis subtiliter discrimen  
 aliquod statuendum, etsi vel maxime *Moshemius* ita praeceperit. Nam,  
 quae sine omni vsu et fructu in religione dicuntur, in tanto adparatu  
 rerum atque sententiarum, quo modo non admodum stulte etiam di-  
 cantur et contra? Neque illud fortassis adeo anxie quaerendum est,  
 vtrum imperandi modus *μαρτύριον* de non mouendis eiusmodi quaestio-  
 nibus aut de non soluendis, si ab aliis proferantur, intelligendus sit.  
 Nam, si quid video, de vtroque Apostolus verbo vno Timotheum suum  
*admonere* volebat, vt eaturque propterea ambiguitate significationis, vt,  
 vtrumque sibi dici, intelligeret. Neque verendum est, ne duplicem sen-  
 sum contra omnem sensum scripturis tribuamus. In iis enim rebus,  
 quae ita inter se connexae sunt, vt si vnum ponatur, alterum sponte se-  
 quatur, et qui vni studeat, alteri etiam certo operam daturus sit, vno  
 verbo etiam totum includere, est naturae humani ingenii accommoda-  
 tum, neque tum actiones diuersae simul cogitantur, quod repugnaret,  
 sed vnius actionis duo varii modi. Ita actio ab Apostolo prohibita est  
 in vniuersam disputatio sterilis, infocunda et propter vtrumque stulta.  
 Atqui haec cum non cogitari possit, sine vno ponente, altero repugnan-  
 te, praetereaque is, qui stultas quaestiones moueat, etiam certo stultus  
 contra-

contradictor futurus sit; hos duos varios modos disputandi vnus verbi amplitudine prohibere, valde consentaneum erat. Atque hic mirum omnino quosdam in eo adeo haesitare potuisse, vt fingerent, personae Timothei minus adcommodatum esse, si etiam a mouendis inanibus quaestionibus paterna Apostoli cura eum abstinere voluisset: vnde ista *Morhenii* vox, *quomodo hoc a filio suo expectare poterat Paulus?* Nam si quid video, haec ita pie finguntur, vt maleuolus quis ad magnam impietatem iis abuti posset, dicereque, ita totam epistolam scribendam non fuisse, cum non expectandum fuerit a Timotheo, eum leges muneris docendi aut ignoraturum, aut, dum sciret, violaturum esse. Et quid fieret cum verbis Paulinis proxime antecedentibus, *fuge iuueniles cupiditates*, quam vnice veram interpretationem esse magno cum doctrinae graecae adparatu singulari libello aduersus *Salmasium* euictum dedit clarissimus olim in Academia Ienensi *Ioan. Andr. Bosius?* Num hic etiam *Salmasii* paucorumque aliorum contortam, et propter verborum ambitum iam mala suspicione laborantem explicationem: *fuge nouarum rerum studium iuuenibus nimis frequentatum* praefereamus, verentes, ne Timotheus iuueniles cupiditates amasse credatur? Quam non Vos ipsi videatis, Viri Clarissimi, omnem scrupulum in eiusmodi rebus tolli, si Timotheum hominem eumque iuuenem fuisse cogitemus, qui, vti est illa aetas ad inanes quoque opiniones captandas procliuor, per singularem omnipotentis auxilii fauorem non id impetrabat, vt plane senis grauitatem attingeret aut etiam superaret, etsi haberet, vnde semel admonitus certe vitia ingenii iuuenilis emendaret. Vt non dicamus scriptam esse hanc totam epistolam in exemplar omnium futurorum doctorum ecclesiae, quorum personam cum inter suos suslineret Timotheus, de omnibus omnino admonendus erat, quae illis aliquando vsui atque ornamento futura essent.

Sed iam copiosior euasit oratio, quam per Vestrum, Amici optimi, acumen opus fuisset, aut etiam ipsa res postulasse cuidam videri posset. Redeamus itaque ad propositum. Vt hoc maius pondus adderet suae exhortationi, pergit a malis effectibus hoc studium stultarum et steriliu[m] disputationum describere, vel potius beneuolentiae causa eos tamquam Timotheo iam cognitos, ipsi in memoriam reuocare, *εἰδώς, ὅτι γεννώσιν μάχας*; in quo contenta nihil attinet, vtrum verbum *μάχας* cum latino interprete *lites*, aut cum aliis, *rixas, iurgia, altercationes* et sic porro, vertamus. Satis esse possit vidisse, quam vere haec et sapienter Apostolus adfirmauerit. Nam cum in iis rebus eiusmodi inanes et infocundae quaestiones in religione necessario versari debeant, in quibus, cum non sint de verae salutis necessitate, scripturae nihil consisterint,

adeoque hic quisque nulli regulae adstrictus suum ingenium sequi cogatur, et, ut sumus, etiam non sine cupiditate sequatur: cum praeterea iisdem de causis, vti quisque maiori foecunditate ingenii gaudet, ita maxime in his prae aliis regnaturus sit, et tamen nemo facile ingenio alteri inferior esse velit; proclive est harum rerum disputatione vtrumque, tum qui plus valere se sentiat, tum qui vinci nolit, tandem eo adduci, ut animo perturbato sine misericordia alterius famam et nomen laedat. Atque sic constat, omni aetate inter Doctores ecclesiae hanc tragoediam actam esse. In quo adeo meminisse iuuabit Viri optimi, PRAESIDIS NOSTRI SUMME REVERENDI, qui identidem, vt nollis, hoc nobis persuadere solet, vt credamus, quae sine scripturarum certis iudiciis sub certamen vocentur, ob allatas rationes, tandem certissime in rixas atque tristem contumeliarum pugnam abire, indeque v. g. accidisse, vt, cum in explicando *τροπω διαρθεως* scripturae nihil desiniant, et tamen a saeculi quarti initis quisque pro ingenio demonstrationem tentare vellet, in nulla re vquam acerbiores et christiano homine magis indignae disputationes extiterint. Superesset nunc, vt cum aliis experiamur, vtrum constituere possimus, quae singularis occasio Apostolo orta fuerit, vt ita Timotheo suo praeceperet. Sed cum interpretes summi, quos coram Vobis ambiciose recensere Vestra doctrina superuacuum facit, desperauerint, aliquid certi in hac re afferri posse, nos si non erimus, qui id audeamus, efficere velle. Nollis etiam vetus verbum: vnum stultum in vna hora plura posse quaerere, quam decem sapientes per totam vitam respondendo explanare. Et quare non fingere liceat, ea omnia insanum studium hominum ratione abutentium iam tunc protulisse, quae inter Scholasticos Doctores superioribus saeculis non sine detrimento religionis, percontando et respondendo agitata fuerunt. Fingamus certe, et habebimus satis magnam exemplorum copiam *μαρτύριον καὶ ἀπαδείκτων ζήτησων*. Habebimus, vnde effingatur interpretatio liberior orationis Apostolicae haec: Omni cura abstine, in tractanda apud alios religione, de eiusmodi rebus disputare, quae, dum risui sapientioribus atque intelligentibus sunt, etiam plus nocent quam profunt, et eo minus prodesse possunt, quo magis ex sua natura acerrimas contentiones cum magno animorum motu pariunt. Etsi nunc, Viri clarissimi, non ignoro, multa in suscepta de instituto fidei christianae enarratione non licere, adeoque in stultis et sterilibus quaestionibus a Paulo notatis ponenda esse, quae, si quis acuti ingenii causa ad easdem accedat, adeo non repudianda sunt, vt potius fructum promittentis et accuratioris doctrinae adferre possint: tamen his quoque modum ex praecepto Apostoli statuendum esse, et in vtroque genere



genere dari quasdam quaestiones insipidas et infocundas, facile puto mecum sentietis. Paucis itaque, si placet, videamus, quidnam sequendum sit, quid minus, etiam in disputationibus exercitii causa institutis ex praescripto Apostolico. Comprehendemus vero totum tribus legibus ita, ut dicamus primum, *in his quoque utilitatis rationem ubique habendam*; deinde, *si curiosa quaerantur, semper cauendum esse, ne in ludicra et ridiculosa exeant*; tandem multo minus plane profana atque impia, *vel in speciem tantum, disputatione attingenda esse.*

Iam, quod primum posuimus, si quis umbrae scholarum nimis seuerè praescribi existimet, is profecto nesciat, quam optime ipsi per omnem vitam consulatur, ita cauendo; imo etiam plane insauire videatur. Nam si in vnam societatem in Academiis coeunt, qui moderate Doctore aliquo Theologo se exercent in rebus theologicis affirmando atque contradicendo, quid sibi volunt, si non fructum doctrinae rerum diuinarum copiosioris atque paratioris auferre cupiunt? Linguae vsus? artis disputandi facilitatem? En! si hoc demum sit tanti ardoris consilium, quare non ad quemuis alium, in quocumque ordine aequè accedunt? Latina omnes noscunt, omnes disputandi leges et modum tenent. Quid itaque sibi volunt? Videtis nimirum, praestantissimi Amici! aut nihil dicturos esse, qui, hanc legem priuatis disputationibus in scholis Theologorum scribi, nolint; aut fateri eos coactum iri, esse omnino in his quoque a quaestionibus plane *ἀπειθεῖς* abstinendum. Ex quarum genere foret, v. g. haec, si quis ingenium mirifice torquere magis, quam exercere vellet in causis constituendis, *quare D. N. I. C. munus Doctoris non quatuor aut quinque aut plures annos inter homines gesserit?* Nam quanam tandem utilitas inde ad futurum coetus christianorum Doctorem redundabit?

Sed demus etiam in palaestra Academicorum eiusmodi *curiosa* quaeri posse, tamen, quod alterum erat, serio cauendum erit, ne ad ea, quae plane ludicra et ridiculosa sint, delabamur. Nonne, amantissimi Fautores, plane ita Vobis videtur? Quidni vero? Siquidem verum sit, in feriis ludere quouis loco et tempore esse indecorum, et eundem lusam, si ad religionem numquam satis venerandam adpropinquet, impium. Stultior nulla quaestio esse potest, quam quae super doctrina christiana ita suscipitur, ut vel amans pietatis primum ridendi conatum reprimere non possit. Itaque semper turpe foret, si quis ad exercitationem inquirere velit in colore pallii a Paulo Timotheo in extremo huius Epistolae commendati. Nam utcumque instituat disputationem, tamen ad iocum perfacilis fit lapsus. Sed haec vltiore disputatione non egent, coram Vobis inprimis Viri doctissimi.

Acceda-

Accedamus itaque ad tertiam legem, qua tantum esse volumus, ne quis etiam ad speciem solum profana aut impia in disputationis certamen adducat. Sed enim inquietis, quis hoc audeat? Aut ego egregie fallor, aut omnes ii, qui thesin aliquam aduersus *Atheos, Deistas, Trithestas, Socinianos* et sic porro ita simpliciter ad disputandum ponunt, vt, cui de lege contradicendum, is coactus sit, Athei, Deistae, aliorumque cum omni intentione, ac si res serio ageretur, personam induere. Vt si quis existimet, datur ens perfectissimum eum ipsa natura rerum non confundendum, quid hic alteri relinquatur, quam vt contradicat, Deus est natura, et spinozae ad pompam partes tueatur. Nonne ita est? Sed quid tum? hoc scilicet, vt qui non ipse ad excogitandum et inueniendum satis acutus sit, Spinozam adeat et ex eo omnia ad verbum scribat, quae per spatium horulae possit aduersus vera adfirmantem non tam disputare quam praelegere; aut qui ingenio feliciori vtatur, ita se in omnem partem torqueat, quo probabile aliquid proferre possit, vnde futurum erit, vt si talis saepius eiusmodi opinionum temeritatem defendere coactus sit, et semper ob ingenium laudetur, tandem sibi ipsi placeat in suo acumine, et, vt de Schachtsburgio fabula dicit, qui ante per iocum dubitabat, tandem vere scepticus euadat. Nonne itaque vtramque ob causam, inter *μαρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις* referre liceat eiusmodi disputationes et de posteriore eas adeo *ἀπαιδεύτους* dicere, vt potius ad *κατασκοπήν* (2 Tim. II, 14.) viam latam aperiant. Atque nunc nemo mihi dicat, quis sic relinquatur in priuatis Theologorum scholis eiusmodi exercitationibus locus. Vos certe non dicetis, qui optime nostis, multa in Theologia reperiri, quae cum vsu in vtramque partem disputari possunt, longe plura, quae de vera locorum scripturae interpretatione laudabiliter sub examinibus subtilitatem vocentur, existere etiam plane non emetiendum campum quaestionum historicarum, criticarum, philologicarum, et sic porro.

Sed satis sit, haec ad significationem communis, nostrae societatis, super Vestro discessu sensus quasi praelussisse. Quam nunc felicitatem omnium nomine Vobis maiorem apprecer, quam hanc, vt per omnem vitam fructum vberimum Vestri studii atque vitae in Academia laudabiliter actae capiatis, neque etiam Vos vnquam poeniteat nobiscum in his disputandi exercitationibus coniunctos fuisse. Erit vero iste fructus amplissimus et nullus huic poenitentiae locus, si Vobis, Dei beneficio, etiam Patroni atque Fautores contingant, qui consilio atque opere Vorum adiuuent, et commodis Vestris prouideant. Quae est votorum nostrorum summa. Itaque Deo cominendati, Patronis atque Vestris omnibus cari, nostrorumque memores iterum iterumque valete.

00 A 6427

ULB Halle  
002 927 292

3

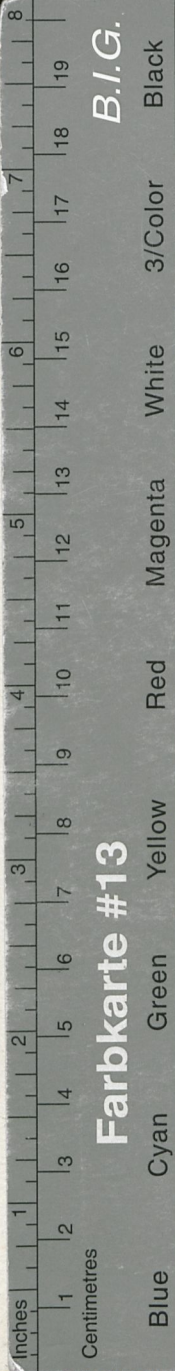


0018

R



5451



B.I.G.

Farbkarte #13

AD  
 ROS CLARISSIMOS  
 ERNEST. FRICCIUM  
 HOLS.  
 TIMOTH. NIEMANN  
 BRVNOV.  
 VM SOELLIG  
 BLANCOBVRG.  
 GVILL. ROSE  
 ONOLDINVM  
 EMIA IVLIA CAROLINA  
 DISCEDENTES  
 ATVLATIO SOCIORVM  
 RIBENDO ET DISPVTANDO  
 SVB PRAESIDIO  
 VMME REVERENDI  
 BRAHAMI TELLERI  
 . O. DIOECESEOS HELMSTADIENSIS  
 NSPECTORIS GENERALIS  
 SE EXERCENT  
 INTERPRETE  
 RISTIANO GVILIELMO BVNSEN  
 AROLSENA - WALDECCO.  
 andis disputationibus exercitii caussa institutis  
 a ad 2 Tim. 11, 23. differuntur.  
 HELMSTADII  
 OFFICINA LEVCKARTIA.